

P R E Z E N T Ă R I B I B L I O G R A F I C E

Prot. dr. Ioan Bude, **Temeiuri biblice nou testamentare cu privire cu la oficierea Sfințelor Taine și ierurgii bisericești, vol. IV: Sfânta Euharistie**, Editurile Învierea și Eurobit, Timișoara, 2019, 144 pp

Cu prezentul volum IV, serialul publicistic al *Prot. Dr. Ioan Bude* a ajuns la „jumătatea drumului“, ceea ce ne îndreptățește să sperăm că autorul va reuși să ducă la bun sfârșit această lucrare atât de necesară bunei desfășurări a vieții noastre bisericești, astăzi.

Volumul este structurat în patru părți, având fiecare câte o infrastructură și titrare proprie, fiind însă vorba de *Sfânta Euharistie*, această structurare ar putea fi corectată – după cuprins – cu cele patru mari secțiuni ale Teologiei, astfel:

– Cuvânt introductiv, Partea I, cu Cap. I din Partea a II-a (p. 9-44), ar corespunde Secției Istorice și (parțial) Biblice.

– Partea a II-a (p. 45-80) – Secției de Teologie biblică;

– Partea a III-a (p. 51-108) – Teologiei sistematice;

– Partea a IV-a (p. 109-140) – Teologiei practice.

Mai mult decât în celelalte volume din serialul amintit, prezentul volum abordând tema *Sfintei Euharistii*, ca

Izvor haric al tuturor Tainelor Bisericii, cititorul este plasat – așa cum se precizează în „Nota asupra ediției“ – față în față cu absolutul, veșnicul și mântuitorul Adevăr: Hristos Domnul, care „ieri și azi și în veac este același“ (Evrei 13, 8), fiind permanent viu, prezent și activ în toate lucrările sfinte ale Bisericii Sale.

Pentru a aprofunda sensul autentic al acestor lucrări, autorul aduce și acum în discuție importanța absolută a Rugăciunii Domnești – „Tatăl nostru“ (a mai făcut-o și în vol. III *Taina Pocăinței*, pag. 31-34 și 48-51), rugăciune unică în cultul divin public al Bisericii prin divinitatea ei.

Cine se străduiește să înțeleagă corect și să respecte comandamentele acestei rugăciuni, va reuși să aprofundeze și sensul celorlalte texte cu prefigurări euharistice din cuprinsul Sfințelor Evanghelii, referitoare la înmulțirea pâinilor și peștilor din Matei 14, 14-21; Marcu 6, 34-44; Luca 9, 11-17 și Ioan 6, 1-13, pe care autorul le analizează temeinic documentat în Cap. I și II din Partea I a volumului de față (pag. 13-31).

Mai departe, caracterul pascal-euharistic al Cinei celei de Taină, precum și cele cinci aspecte teologice ale jertfei nesângeroase a lui Hristos, instituită de către El cu acest prilej,

ilustrativ este Cap. I din Partea a II-a a lucrării (p. 35-44).

Dar suprema valoare teologică a *Sfintei Euharistii*, așa cum este ea redată de Însuși Hristos Domnul în *Ioan 6, 22-59* o găsim prezentată și solid argumentată de către autor, în Capitolul al II-lea al aceleiași părți (p. 45-46).

Noutatea pe care o aduce studiul de față se grupează în jurul *Trupului Euharistic al Domnului*, adică același Trup cu care Iisus a murit și a înviat, dar care, după Înviere, nu mai putea fi recunoscut cu ușurință de către apropiații Lui, decât numai după anumite expresii și gesturi liturgice pe care le știau și cu care erau obișnuiți mai dinainte. Aceasta înseamnă că prin Înviere, același Trup al lui Hristos, din Trup de jertfă a devenit Trup de slavă și îndumnezeire.

Apreciem în mod deosebit faptul că autorul abordează această delicată temă a *Trupului Euharistic (Cel înviat) al Domnului*, arătând și semnificațiile „Revelației Mormântului gol” și demonstrând că nu există decât un singur Hristos, atât din punct de vedere istoric, cât și euharistic, adică Iisus Hristos Cel înviat pe care îl mărturisim în Simbolul de credință în cadrul Sfintei Liturghii: „Care pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire, S-a pogorât din cer și S-a întrupat ... și S-a răstignit ... și S-a îngropat ... și a înviat ... și S-a înălțat la ceruri și șade de-a dreapta Tatălui”.

Drept pentru care – conchide autorul – Trupul înviat al lui Iisus dovedește că mai există și o altă spațialitate, precum și o altă

materialitate, infinit superioare vieții și lumii acesteia, realități care ni se vor revela pe deplin abia după trecerea actualului chip al acestei lumi în care vom fi și noi incluși, dar numai în măsura în care ne vom împărtăși încă de pe acum, cât mai intens cu *Hristosul Cel înviat și euharistic*.

Din Partea a III-a a lucrării (p. 81-106) rezultă cu claritate că potrivit jurisprudenței Bisericii instituită de Sfinții Părinți cu privire la *Sfânta Euharistie*, împărtășirea sistematică cu Trupul și Sângele Domnului constituie o necesitate vitală pentru toți creștinii, fie ei clerici sau mireni.

Pentru a ne ajuta să împlinim într-un mod cât mai eficient acest deziderat, autorul ne pune la dispoziție, în Partea a IV-a (p. 107-140) a cărții, procedura practică a „*Rânduiei Sfintei Împărtășiri*”: Canonul, Rugăciunile înainte de împărtășire, precum și cele de mulțumire, de după împărtășanie, în speranța că vor fi de folos și spre mântuire tuturor celor ce le citesc și le împlinesc.

Adresându-se cu precădere preoților și profesorilor de religie, precum și oricărui credincios, volumul de față, ca și întreg materialul publicistic pe care îl continuă, prezintă abordări tematice de teologie biblică printr-o riguroasă selecție de texte temeinic comentate și aprofundate.

Pr. prof. univ. dr. Sorin Cosma

Preot Ioan Dură, **Istorie bisericească. Studii și articole**, Editura Magic Print, Onești 2019, 548 pp.

În revista *Altarul Banatului*, nr. 10-12/2018, p. 167, i-am prezentat Părintelui prof. dr. Ioan Dură o schiță biografică și o carte de istorie eclezială.

Autorul, având două doctorate, grupează în antologia de față 32 de materiale diacronice-teologice. Exceptând studiul “Biserica din Țara Românească în epoca lui Matei Basarab”, restul studiilor și articolelor au fost redactate în Belgia și Olanda, unde a viețuit autorul.

În continuare, voi releva cele mai însemnate titluri, ca lectorul acestei cuprinzătoare cărți să-și dea seama de varietatea și valoarea temelor tratate: *Informații istorice și bisericești despre Țara Românească în manuscrisele Codicelui patriarhal 2542 al Bibliotecii Vaticanului, Sfințirea Sfântului și Marelui Mir în Biserica Ortodoxă Română în secolele XVI-XIX, Canonizarea de sfinți români, Ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române îndepărtați din scaun și trimiși în reclusiune monastică de către autoritățile comuniste în anii 1944-1981* (e amintit și mitropolitul Banatului, Dr. Vasile Lazarescu), *Cruci, troițe profanate și distruse, icoane și odoare confiscate în anii regimului communist din România, Policarp Morușca, primul episcop al Episcopiei misionare ortodoxe române din America, Preoți ortodocși în Primul Război Mondial și aportul lor la înfăptuirea Marii Uniri*

din 1918, la care se adaugă – în final – două recenzii.

Este vorba de o lucrare bine documentată, scrisă cu obiectivitate științifică și care se citește cu viu interes și folos sufletesc. Îi suntem recunoscători Părintelui prof. I. Dură pentru efortul depus, pentru tot ceea ce întreprinde spre mai binele Bisericii strămoșești și spre progresul istoriografiei ecleziastice.

Preot prof. univ. dr. Vasile Muntean

Preot Marian Vild, **Eshatologia paulină**, Editura Universității din București, 2017, 300 pp.

Prezentul volum intitulat: „*Eshatologia paulină*” reprezintă teza de doctorat a Părintelui Marian Vild, pregătită în cadrul Școlii Doctorale a Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, la Facultatea de Teologie „Andrei Șaguna”, iar în urma susținerii ei în ședință publică, a fost apreciată cu calificativul „*magna cum laude*”.

Lucrarea este deschizătoare de drum în exegeza românească, privind abordarea și aprofundarea eshatologiei pauline, întrucât, în afară de studiul Părintelui Profesor Dr. Vasile Mihoc, „*Eshatologia paulină*” (în „*Revista Teologică*” – Sibiu, nr. 4/1993, p. 50-69), referirile critice sunt fragmentare și precare.

Încă de la început se cuvine să precizăm că așa cum orice operă creatoare reprezintă un început îndreptat spre un scop final, la fel și

mântuirea adusă nouă prin întruparea, moartea și învierea lui Hristos precum și a comuniunii veșnice cu El, începută în această viață, are un caracter unitar și etern. În acest context, eshatologia, ca învățătură despre „*cele din urmă*”, se integrează în istoria mântuirii și a răscumpărării creației, fiindcă „dacă nu ar exista această fază finală, ar fi zadarnică toată viața noastră cu Hristos”, spune Părintele Dumitru Stăniloae. Prin urmare, autorul precizează că „din punct de vedere al învățăturii neotestamentare, acest sfârșit gravitează în jurul a trei mari evenimente: *parusia*, *învierea obștească* și *judecata finală*, la care se mai adaugă și transformarea întregului cosmos. Toate acestea sunt în legătură cu evenimentul hristic și privesc sfârșitul operei de mântuire începută de Hristos, dar și sfârșitul întregii lumi”.

Contextul hristocentric al eshatologiei pauline evidențiază faptul că „*cele din urmă*” sunt deja prezente odată cu învierea lui Hristos; El făcându-se „începătura” (I Corinteni 15,21) tuturor celor care participă la învierea Lui; primind deja „*arvuna Duhului*” (II Corinteni 1,22), care le întreține așteptarea întru nădejde și bucurie.

De aici rezultă că determinând prin analiză critică aspectele specifice eshatologiei pauline, vom putea înțelege sensul ei teologic-revelațional spre o dreaptă orientare în viețuirea creștină, deosebită de interpretările apocaliptice ale diferitelor secte eretice ivite de-a lungul vremii, precum și de multiplele și diversele

direcții exegetice ale așa-zisei „*scoală eshatologică*” a timpurilor moderne.

Referindu-ne mai îndeaproape la *cuprinsul studiului* de față, distingem cele trei părți în care este redactat.

Prima parte: *Sursele eshatologice pauline*.

Acestea sunt împărțite în două categorii. În primul rând, revelația personală directă primită de Sfântul Pavel sau profeții Bisericii, și/sau învățătura lui Hristos primită pe calea tradiției.

În al doilea rând, locurile paralele aflate în cărțile canonice ale Vechiului Testament, apoi în literatura iudaică, în literatura apocrifă și elemente din lumea elenistică. Acestea din urmă nu sunt folosite de Sfântul Pavel ca surse, ci ca instrumente, în scopul transcrierii cât mai fidel și pe înțelesul credincioșilor, învățătura lui Hristos.

Faptul că Apostolul precizează: „*v-am dat ceea ce și eu am primit*” (I Cor. 15,3), ar putea să constituie o referire la o mărturisire de credință a Bisericii primare păstrată prin tradiție.

Textele din eshatologia vechi testamentară sunt interpretate de Sfântul Pavel într-o abordare hristologică ca reprezentată în revelația divină, pe când cele din literatura apocrifă sunt dezvoltări paralele. Dar și textele din Vechiul Testament sunt reinterpretate de Apostol în viziune hristologică.

Caracterul hristologic al eshatologiei pauline o deosebește de cea vechi testamentară, în sensul că cel așteptat să vină este Hristos, Cel care s-a întrupat, a murit și a înviat, păstrând cu credincioșii o comuniune duhovnicească vie (Galateni 2,20).

Apoi, venirea lui Mesia nu este identică cu judecata și cu sfârșitul lumii, ci cu inaugurarea „timpului Bisericii”, când veșnicia se interpătrunde cu istoria. Judecata lumii va avea loc abia la a doua venire, iar parusia este așteptată pentru a definitiva iconomia divină a restaurării omului și a creației.

Prin urmare, eshatologia paulină având un caracter hristocentric, sursele ei trebuiesc căutate în primul rând în învățătura Mântuitorului și apoi în contextul istoric.

Partea a doua: *Elementele eshatologiei pauline*, are trei capitole: 1. *Parusia Domnului*, 2. *Învieerea Domnului și învierea noastră*, 3. *Judecata lui Dumnezeu*.

1. *Parusia Domnului*

Referitor la parusia sau cea de a doua venire a Domnului, autorul analizează și descoperă, în viziunea eshatologiei pauline, mai multe aspecte ale acesteia.

Pornind mai întâi de la analiza filologico-istorică a termenului „parusia”, pentru a-i lămuri înțelesul, autorul asociază și analizează încă doi termeni specifici eshatologiei pauline, și anume: „arătarea Domnului” și „ziua Domnului”.

Excursul care urmează merită să dovedească autenticitatea Epistolei 2 Tesaloniceni, este bine venit pentru a înlătura orice dubiu privind autoritatea cuvintelor Apostolului în prezentarea parusiei Domnului.

Privind „timpul parusiei” autorul arată că deși data este necunoscută, ea poate veni în orice moment și nu va surprinde pe „fiii zilei”, fiindcă

aceștia o așteaptă întru credință și iubire față de Hristos cu care au deja o comuniune duhovnicească, ci îi va surprinde pe fiii întunericului (I Tesaloniceni 5,1-8). În concret, caracterul intempestiv al parusiei este redat sub o formă sugestivă în trei imagini: „*furul care vine noaptea*” (I Tes. 5,2); „*pace și liniște*” (I Tes. 5,3 a) și „*femeia ce stă să nască*” (I Tes. 5,3 b).

Făcând apoi trimitere la „*Cuvântul Domnului*” (din Vechiul Testament), Apostolul arată celor „rămași”, că la parusie „*cei morți întru Hristos vor învia întâi*”, iar „*cei vii vor fi răpiți în nori împreună cu ei, și așa vom fi purura cu Domnul*” (I Tesaloniceni 4,15-18). Analizând aceste texte, autorul reține în mod deosebit caracterul hristocentric al eshatologiei pauline, ca pe o „*hristologie funcțională*”, în sens că realitatea învierii morților are ca temei învierea Domnului.

2. *Învieerea Domnului și învierea noastră*

Hristologia funcțională a eshatologiei pauline este analizată de autor mai întâi prin exegeza capitolul 15 al Epistolei către Corinteni. Astfel, se prezintă o scurtă reapitulare a kerygmei apostolice temeluită pe mărturisirea credinței în *învierea lui Hristos* (I Corinteni 15,12-19), care se face „*începătură*” celor adormiți.

Adâncind eshatologia paulină, autorul deschide un nou capitol, intitulat: *Învieerea morților ca subiect al nădejzii creștine*, în care, analizând paralelismul antitetiv: Adam – Hristos din I Corinteni 15,20-34, arată că dacă toți oamenii, ca urmași ai lui Adam

moștenesc păcatul și moartea, în Hristos ei vor moșteni învierea și împărtașirea veșnică a lui Hristos. În partea parenetică a acestei pericope, Apostolul întărește credința în înviere, referindu-se la botezul pentru cei morți practicat de corinteni, și la însăși misiunea sa apostolică, ce este zadarnică dacă morții nu vor învia...

În subcapitolul următor, autorul analizează învățătura eshatologiei pauline cu privire la „*natura trupurilor înviate*”, arătând că potrivit învățăturii apostolice trupul omenesc va fi transformat, spiritualizat prin harul lui Dumnezeu (I Corinteni 15,35-55; II Corinteni 5,1-5).

În același timp, învierea lui Hristos vizează nu numai pe om, ci întregul cosmos va fi eliberat de robia stricăciunii cauzate de păcatul omului (Romani 8,18-23).

Pe de altă parte, deși în corpus-ul paulin nu găsim referiri speciale referitoare la *judicata universală*, ea poate fi dedusă din anumite contexte, precum cel din I Tesaloniceni 1,10, cu privire la „mânia viitoare”, sau cel din II Tesaloniceni 1,5-12, cu privire la mângâierea tesalonicenilor prizoniți.

Partea a III-a: Continuitate și variabilitate în eshatologia paulină.

Primul subcapitol se intitulează: „*timp și eshatologie*”, și analizează termenii cu semnificație temporală din corpus-ul paulin: „*chronos*”, „*kairos*” și „*aion*”. Astfel, întruparea lui Hristos a inaugurat veacul eshatologic a împărăției lui Dumnezeu, fără să anuleze veacul de acum. Pentru creștini, timpul acestei vieți este succesiunea cronologică a unor evenimente (adică „*chronos*”), dar și

de pregustare a veșniciei (adică „*kairos*”), ca unii care au „*arvuna Duhului*” și trăiesc în comuniune cu Hristos ca mădulare ale Trupului Său. Altfel spus, pentru creștini timpul acestei vieți nu este numai succesiune cronologică a unor evenimente, ci timpul potrivit pentru a-și menține și dezvolta comuniunea cu Hristos, ca pregustare a veșniciei. În felul acesta, prin întuparea Mântuitorului, veșnicia împărăției lui Dumnezeu a intrat în timp și în istorie, iar *inaugurarea ei devine transformarea lui „chronos” în „kairos”*. Astfel, cei „în Hristos” trăiesc permanent tensiunea dintre „*deja*” și „*nu încă*”...

Al doilea capitol se intitulează: „*Dezvoltare în gândirea eshatologică paulină*”.

Pe temeiul dinamismului vieții duhovnicești autorul arată că în eshatologia paulină se remarcă o continuă aprofundare a ei.

Ultimul capitol: „*Enigmele eshatologiei pauline*” pune în discuție două texte cu un ridicat grad de dificultate în interpretarea lor, constituind pentru exegeți „*crux interpretum*”, și anume: 1. Aluzia la o putere sau personaj care oprește manifestarea lui Antihrist (II Tesaloniceni 2,6-7); 2. Practica botezului „pentru cei morți” (I Corinteni 15,29).

Dintre ipotezele expuse de-a lungul vremii, autorul propune soluția pe care o consideră potrivită.

Menționăm că problema botezului pentru cei morți practicat de corinteni, a fost reluată de Părintele lector univ. Marian Vild într-o dezbatere atentă în volumul: „*Studii biblice*”, (Editura

Universității din București, 2018, p. 61-83).

Chiar și numai această sumară prezentare a volumului ne oferă posibilitatea să formulăm câteva *constatări*, privind studiul de față:

1. După cum deja am arătat, prezentul studiu referitor la *eshatologia paulină* umple un gol în exegeza teologiei românești, tema nefiind tratată până acum într-o viziune unitară și sistematică.

2. Meritul studiului rezidă în ordonarea sistematică a părților ce compun *eshatologia paulină*, care vizează concepții sau situații concrete cărora Apostolul le răspunde în activitatea sa misionară. Este știut faptul că în *corpus*-ul paulin elementele eshatologice nu sunt expuse unitar și sistematic, ci, datorită caracterului ocazional al epistolelor pauline, acestea sunt răspândite în toate scrierile apostolice, spre a putea rezolva anumite probleme de credință și de viață creștină cu care s-au confruntat credincioșii la un moment dat, într-o anumită situație.

3. În același timp, autorul reușește să aducă în unitate ideatică vocabularul paulin al *eshatologiei*, care, deși bine conturat, nu este consacrat special acestei teme.

4. Pe de altă parte, tema *eshatologiei*, fiind de maximă importanță pentru studiul teologiei, este bine conturată, temeinic documentată și academic dezvoltată în exegeza de față, pe măsură să se constiue ca sursă bibliografică în abordarea dogmaticii ortodoxe.

5. Autorul stăpânește regulile exegetice de cercetare și expunere științifică a textelor pauline folosind cu precădere regula *contextului*, a *locurilor paralele* și a *normei de credință*, dovedind putere de analiză și sinteză, precum și discernământ în problemele controversate.

6. Valoarea exegetică a textului este dată de folosirea tradiției patristice, specifică exegezei ortodoxe, precum și utilizarea judicioasă a mai multor valoroase lucrări ale exegezei academice moderne.

7. Forma de expunere este adecvată lucrărilor științifice, tratând problemele la un nivel superior, într-un stil sobru, curgător și antrenant.

În concluzie, prin perspectiva nouă în care abordează *eshatologia paulină*, prin calitățile de fond și de formă, prin bogăția ideilor și implicațiilor care le sugerează, ca și prin metoda riguroasă de cercetare, lucrarea *Părintelui Lect. Univ. Dr. Marian Vîld* se înscrie ca o contribuție importantă în domeniu, încât o recomandăm ca pe un valoros document bibliografic pentru studiul teologiei, precum și de largă informare pentru cei dornici să cunoască multiplele aspecte ale vieții duhovnicești cu care se confruntă în drumul spre veșnica comuniune cu Hristos Cel mort și înviat pentru mântuirea noastră.

Preot prof. univ. dr. Sorin Cosma

Valentin Bugariu, **Din pridvorul credinței (Studii, note și însemnări parohiale)**, Editura Hoffman, Caracal, 2019, 294 p.

Biserica Ortodoxă Română a avut întotdeauna între slujitorii ei devotați și unii care s-au distins prin cărturărie, împodobind în acest fel ostenele lor pastorale cu edificarea culturală a poporului încredințat lor spre păstorire. Alături de profesorii de teologie din învățământul liceal și universitar, aceștia formează elita corpului clerical românesc, de care Ortodoxia românească are și astăzi atât de mare nevoie.

Părintele Valentin Bugariu, din anul 2011 preot paroh la parohia Birda, județul Timiș, face parte dintre slujitorii cărturari ai Bisericii Române nu numai prin studiile și diplomele de licență, de masterat și doctorat, acumulate în tinerețe, ci și prin activitatea publicistică și de cercetare științifică desfășurate de mai bine de un deceniu și ale cărei roade sunt reprezentate de o serie întregă de articole, studii, cronici, recenzii și volume publicate de-a lungul anilor. Cea mai recentă izbândă editorială, apărută în vara anului 2019, restituie la un loc rezultatele scriitoricești ale autorului din ultimii cinci ani. Acestea au fost reluate și puse împreună în acest volum din dorința laudabilă de a „reliefa contribuția Bisericii Ortodoxe Române la realizarea marilor deziderate naționale: de unitate, de consolidare a culturii românești și de păstrare a identității naționale” (p.6).

Volumul este structurat pe trei secțiuni: Studii, note și însemnări, precedate de o „precuvântare” a autorului. Prima secțiune numără 17 articole și studii (p.7-206), prezentate de autor sub forma unor comunicări susținute la diferite simpozioane naționale și conferințe internaționale, după cum urmează: „Tiparul și cartea bisericească în vremea lui Constantin Vodă Brâncoveanu”; „Anul comemorativ al Sfântului Ierarh Martir Antim Ivireanul și al tipografilor bisericești”; „Elemente de educație religioasă în predica Sfântului Antim Ivireanul”; „Anul comemorativ al Sfinților Martiri Brâncoveni”; „Un participant la Marea Unire: Preotul dr. Nicolae Popovici (1883-1956)”; „Protopopul Dr. Ștefan Cioroianu (1886-1970) - Evocare”; „Mircea Eliade – istoric al religiilor”; „100 de ani de la Unirea Bucovinei cu România-Contribuția Bisericii”; „Rolul Bisericii românești din zona Deta la Marea Unire”; „Satul bănățean în perioada interbelică. Studiu de caz: Zona Deta”; „Slujire și martiriu în epoca regimului comunist (1948-1989). Biserica, învățământ teologic, carte și presă bisericească. Clerici, monahi, teologi în închisorile comuniste”; „Mitropolitul Vasile Lăzărescu – 50 de ani de la trecerea la Domnul”; „General de corp de Armată Ion Șuța (1919-2007). Biobibliografie”; „Viața bisericească în Banat în timpul păstoririi patriarhului Justinian Marina (1948-1977). Studiu de caz”; „Patriarhul Justin Moisescu, apărătorul bisericilor

bucureștene”; „Două reviste religioase rurale din Banatul timișean”; „Fenomenul presei rurale la Gătaia”.

A doua secțiune (p.207-266) cuprinde 14 cateheze („Taina Mărturisirii. Excurs catehetic”; „Taina Împărtășaniei. Excurs catehetic”), mesaje și cuvântări aniversare („Vatra satului”-10 ani de apariție neîntreruptă; „Forumul publiciștilor bănățeni”; „Împreună cu Hristos în Spitalul de Psihiatrie din Gătaia”; „Minima pastoralia. Mesaj de felicitare adresat revistei *Înviearea*”; „Convergențe aniversare. 15 ani de presă comunitară la Giarmata Vii”; „O provocare a Bisericii. 5 ani de activitate misionară on-line: 23 noiembrie 2010 – 23 noiembrie 2015”; „Parohia Ortodoxă Română Birda. Istorie și viață bisericească”), evocări omagiale („Pomenirea protopopului și scriitorului Mihail Gașpar la Birda”; „Comemorarea Profesorului Ion Murariu la Giroc”; „Satul românesc din vremea lui Cuza Vodă”; „Satul lui Eminescu”), cronici culturale („Întâlnirea monografiștilor bănățeni la Partoș”) și amintiri („Trecut-au anii...”), publicate în reviste culturale și bisericești din Banat, precum „Vatră nouă”, „Ziarul Lumina. Ediția de Banat” și „Morisena”, dar și în mediul on-line, pe blogul parohiei ortodoxe Birda, administrat de același harnic autor.

A treia secțiune (p.267-292) însumează șase recenzii și note de lectură pe marginea unor reviste și cărți literare, istorice și religioase, semnalate de autor pe blogul parohiei

Birda și în revistele culturale și bisericești din Banat în scopul popularizării și invitației la lecturarea acestora de către publicul larg.

Merită reținut că alături de câteva abordări istorico-teologice, dedicate unor figuri proeminente ale culturii române și ale ierarhiei Bisericii Ortodoxe Române, părintele Valentin Bugariu scoate la lumină, în contextul centenarului României Mari, viața și activitatea câtorva preoți și cărturari care au contribuit la realizarea Marii Uniri. Între aceștia din urmă evocați, preotul profesor Nicolae Popovici și protopopul Ștefan Cioroianu ar merita o cercetare bio-bibliografică de amploare din partea autorului, având ca finalitate câte o monografie, care să le restituie și să le analizeze în detaliu viața, activitatea și opera. Părintele Bugariu nu este un neofit pe acest teren de cercetare monografică, cercetarea sa doctorală dedicată protopopului Mihail Gașpar, un alt cărturar făuritor al Marii Uniri în Banat, reprezentând o dovadă concretă a abilităților sale istoriografice, lucrarea bucurându-se la momentul respectiv de aprecierea mediului academic bănățean. În acest fel, efortul părintelui Valentin Bugariu ar aduce un serviciu serios istoriografiei bisericești românești și ar întregi imaginea luminoasă a elitei clerului ortodox român din Banatul de altă dată.

Aflându-ne încă sub semnul centenarului Marii Uniri, nu pot să nu semnalez în acest rânduri câteva versuri ale pictorului bănățean Filip

Matei (1853-1940), un luptător național prea puțin cunoscut, citat de Valentin Bugariu în studiul despre „Rolul Bisericii românești din zona Deta la Marea Unire”. În primul deceniu al secolului XX, Filip Matei l-a învățat pe Aurel Novac un poem care doinea dorul unirii românilor ardeleni și bănățeni cu frații lor din România, oferindu-ne tuturor celor de astăzi o dovadă clară a dorinței românilor din Austro-Ungaria de a ieși de sub sceptrul habsburgilor și de sub stăpânirea ungarilor: „Până când frate ardelene,/ Să te lupți tot cu nevoi –/ Până când o bănățene,/ Râde-or, râde-or ungarii de noi?/ ... / Frați români scăpați moșia,/ Faceți toți piept bărbătesc –/ Reîntocmiți iar România/ Măriți, măriți neamul românesc./ ... / S-arătăm în lumea toată/ Că românul n-o pierit/ El în vorbă și în faptă/ Este, este vrednic de trăit./ Că nici timpuri grele,/ Nici maghiarul cel păgân –/ N-a curmat zilele mele,/ Căci am, căci am fost și sunt român!” (p.88).

Stilul părintelui Valentin Bugariu este unul îngrijit, îmbrăcat într-un limbaj accesibil, coerent și plăcut, care nu trădează amprenta discursului clerical. De asemenea, trebuie să subliniez că atât studiile, cât și celelalte texte sunt rezultatul unei documentări temeinice, discursul său istoric fundamentându-se pe un aparat critic viguros dovedind conștiinciozitate, acribie și asumarea unor competențe caracteristice cercetării științifice, istorice și teologice deopotrivă.

Adresat, în primul rând, credincioșilor pe care-i păstorește și abia apoi mediului de specialitate, volumul „Din pridvorul credinței”, semnat de preotul cărturar bănățean Valentin Bugariu, îi face cinste mai întâi autorului, apoi corului clerical ortodox românesc și, nu în ultimul rând, Universității de Vest în care s-a format din punct de vedere intelectual. Astfel părintele Bugariu se înscrie în frumoasa tradiție cărturăreasă a românilor din Banat, în general, și a elitei preoțești, în particular, plasându-se în decendența cultural-vocațională a faimosului cronicar sacerdot Nicolae Stoica de Hațeg, protopopul Mehadieii.

Dr. Mircea-Gheorghe Abrudan

